

Wzorce zachowań zdrowotnych w świetle homilii, przemówień, listów i testamentu Jana Pawła II

Health behavior models according to sermons, speeches, letters and the last will of the Pope John Paul II

MAREK BRYŁA^{1,3/}, JULITA WIECZERZYCKA^{3/}, JERZY T. MARCINKOWSKI^{4/}, IRENA MANIECKA-BRYŁA^{2,3/}

^{1/} Zakład Medycyny Społecznej, Katedra Medycyny Społecznej i Zapobiegawczej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

^{2/} Zakład Epidemiologii i Biostatystyki, Katedra Medycyny Społecznej i Zapobiegawczej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

^{3/} Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego w Olsztynie

^{4/} Zakład Higieny, Katedra Medycyny Społecznej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Wśród ponadczasowego dorobku Jana Pawła II, zawartego w wielu dokumentach pontyfikatu, wiele miejsca zajmują wątki poświęcone pożądanym zachowaniom zdrowotnym społeczeństwa, zwłaszcza młodzieży. Stosunkowo najbardziej znane są orędzia papieskie, w tym publikowane co roku z okazji Światowego Dnia Chorego, ale oprócz nich przykłady zachowań zdrowotnych można znaleźć w takich dokumentach związanych z Janem Pawłem II, jak homilie, przemówienia, listy, encykliki, materiały z audyencji i spotkań, przesłania, konstytucje apostolskie, biografie, utwory literackie. Dla potrzeb niniejszego opracowania dokonano wyboru tylko pewnego niewielkiego wycinka dokumentów, poruszających problematykę zachowań zdrowotnych.

Słowa kluczowe: *Jan Paweł II, dokumenty pontyfikatu, zachowania zdrowotne*

In the universal heritage of the Pope John Paul II, contained in numerous documents of his pontificate, a considerable space is devoted to the desired health behaviors of the society, especially of the youth. The Pope's messages for the World Day of the Sick are relatively best known, but health behavior examples may also be found in such documents of John Paul II as sermons, speeches, letters, encyclicals, general audiences and meetings, messages, apostolic constitutions, biographic literary works. We selected only a small fraction of the documents concerning health behavior issues for the purpose of this paper.

Key words: *John Paul II, pontificate documents, health behaviors*

© *Probl Hig Epidemiol* 2012, 93(1): 233-238

www.h-ph.pl

Nadesłano: 08.12.2011

Zakwalifikowano do druku: 27.12.2011

Adres do korespondencji / Address for correspondence

Dr n. ekon. Marek Bryła

Zakład Medycyny Społecznej, Katedra Medycyny Społecznej

i Zapobiegawczej, Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

ul. Żeligowskiego 7/9, 90-752 Łódź

tel. 42 639-32-73, e-mail: bryla_marek@wp.pl

Wprowadzenie

Podjęty temat stanowi kontynuację problemów zdrowotnych w dokumentach papieskich. Dokumenty Jana Pawła II zgromadzone podczas jego pontyfikatu to nie tylko dzieła literackie, ale – przede wszystkim – źródła doskonałych wartości moralnych i duchowych dla wszystkich pokoleń. Długo trzeba by szukać następcy i wzoru Jana Pawła II, który stał się symbolem Papieża-Polaka. Dokumenty Jana Pawła II to zbiór obejmujący: homilie, przemówienia, listy, encykliki, audyencje i spotkania, orędzia, przesłania, konstytucje apostolskie, biografie itp. Postać Ojca Świętego stanowi wymiar epoki. Jego nauka trwająca przez prawie 27 lat pontyfikatu jest powszechnie szanowana i ceniona.

Dokumenty papieskie poruszają wiele wątków. Najwięcej miejsca w niniejszym opracowaniu poświęcono aspektom wychowania zdrowotnego. Papież przestrzegał przed zagrożeniami współczesnej cywilizacji. Doskonale rozumiał wymiar cierpienia ludzkiego. Poszanowanie godności każdego człowieka stanowiło wyraźny element jego nauki. Jan Paweł II jako pierwszy alarmował, zwracając się do ludzkości, o nie stosowanie aborcji i eutanazji. Doświadczony nieuleczalną chorobą obejmował troską ludzi chorych i cierpiących. Podczas spotkań z chorymi i ich rodzinami wyznaczał wzorce zachowań zdrowotnych. Uczył jak dbać o zdrowie oraz jak pomóc tym, którzy obciążeni zostali bólem i cierpieniem. Był inicjatorem Światowego Dnia Chorego [1] i przez trzynaście lat

konsekwentnie z tej okazji przygotowywał orędzia [2]. Dorobek Ojca Świętego w zakresie nauczania zachowań zdrowotnych jest przeogromny, nacechowany wiedzą o zjawiskach społecznych. W jednej z encyklik papież analizuje obawy współczesnego świata. Ludzie często są niewolnikami własnych czynów, które mogą doprowadzić do samozniszczenia. Według Ojca Świętego: „Człowiek dzisiejszy zdaje się być stale zagrożony przez to, co jest jego własnym wytworem, co jest wynikiem pracy jego rąk...” [3]. Postęp techniki nie może prowadzić do zagłady ludzkości. Nowoczesność i udoskonalenie powinny służyć człowiekowi w godnej i humanitarnej egzystencji. Moralność i etyka należą przecież do najważniejszych priorytetów ludzkiego bytowania. Jan Paweł II apelował o miłość społeczną, pokój i sprawiedliwość wobec wszystkich narodów. Budował cywilizację na podłożu miłości, a nie opartej na fundamentach czysto materialnych. W czasach szczególnie trudnych nauki Jana Pawła II pokrzepiały serca wielu cierpiących. Papież poruszał ludzkie sumienia w czasach terroryzmu, dyskryminacji, gwałtu i przemocy. Ojciec Święty uświadamiał ludzkość o tym, że: „Jest wiele problemów, które zaciemniają horyzont naszych czasów. Wystarczy wspomnieć pilną potrzebę pracy na rzecz pokoju, troskę o budowanie w stosunkach międzynarodowych trwałych fundamentów sprawiedliwości i solidarności, obronę życia ludzkiego od poczęcia aż do jego naturalnego końca” [4]. Obrona życia ludzkiego to jeden z wielu wzorców zachowań zdrowotnych, które Jan Paweł II zawarł w dokumentach pontyfikatu. Taka postawa należy do postaw humanitarnych. Prawo do życia jest najważniejszym prawem dla każdego człowieka. Jest ono źródłem wartości moralnych, daje poczucie bezpieczeństwa i odpowiedzialności. Papież z troską zwracał się do małżeństw, w celu uświadomienia im, jak ważne jest odpowiedzialne rodzicielstwo. Jest ono przecież wyrazem miłości i szacunku do drugiej osoby [5]. Wychowanie w rodzinie to kształtowanie poziomu sumienia i wartości moralnych w oparciu o naukę papieską. Jan Paweł II jest właśnie wzorem takiej odpowiedzialności. Podczas pontyfikatu Papież wielokrotnie spotykał się z młodzieżą, w której pokładał całą swą nadzieję i darzył ją szczególną opieką. Z troską zwracał się do młodych, aby nakreślić niebezpieczeństwa istniejące we współczesnym świecie. Nauka Jana Pawła II skierowana do tych właśnie osób stanowiła przestrożę przed skutkami nieodpowiedzialnej egzystencji. Brak odpowiedzialności to źródło wielu zagrożeń młodości, która ma być najpiękniejszym okresem w życiu każdego człowieka. Wzorce zachowań zdrowotnych, jakie papież wyznaczył młodym pokoleniom podczas pontyfikatu, to przede wszystkim rozsądek podejmowania pierwszych decyzji, kształtowanie bogactwa młodości, odnajdywanie sensu życia i jego racjonalnego planowania [6]. Dzięki nauce papieskiej młode pokolenie

otrzymało szansę na odkrycie prawdy i miłości, które stanowią cenne drogowskazy życia. Słowa wielkiego Polaka poruszają serca i dają ogromną możliwość w tworzeniu piękniejszego świata.

Wzorce zachowań zdrowotnych Jana Pawła II, które odnajduje się w dokumentach pontyfikatu to źródło inspiracji zaczerpniętych podczas podróży papieskich. Pielgrzymki Ojca Świętego były dowodem głębokiej miłości i troski o ludzi, którzy potrzebują pomocy. Istotne jest również to, że Papież-Pielgrzym doskonale porozumiewał się z ludźmi na odległych kontynentach przez wybitny dar władania kilkoma językami. Dzięki tej zdolności nauka Jana Pawła II spełniona była szacunkiem do kultury i obyczajów ludzi innych ras i wyznań. Poprzez niezwykle pielgrzymki po świecie Ojciec Święty stał się: „człowiekiem Bożym dla wszystkich ras, religii, obrońcą biednych i słabych, przyjacielem młodych, najwyższym autorytetem moralnym świata” [7]. Przychodził do wszystkich, którzy czekali na słowa pokrzepienia. Był misjonarzem odwiedzającym chorych i cierpiących, ludzi biednych i nieszczęśliwych. Wędrując przez świat Jan Paweł II uświadamiał wszystkim jak ważna jest prawdziwa miłość, wolność i odpowiedzialność. Wypowiadał trudne słowa, ale jego charyzma sprawiała, że tłumy słuchały go z nieopisaną radością. Pielgrzymki do odległych kontynentów były dowodem miłości i troski Ojca Świętego o losy świata. Szczególne umiłowanie ojczyzny nie przeszkadzało mu w uznawaniu wartości humanitarnych, czemu dawał wyraz podczas licznych pielgrzymek do wielu krajów. Jan Paweł II jako misjonarz świata apelował o pokój i bezpieczeństwo narodów, wyznaczając tym samym kolejne wzorce zachowań zdrowotnych. Przedstawiał niebezpieczeństwa, które niosły wojny, kataklizmy i klęski żywiołowe. Ojciec Święty jednoczył się z wszystkimi organizacjami wspierającymi osoby poszkodowane. Zwracał się także do rządzących państwami o podejmowanie działań na rzecz pokoju. Pokój i poszanowanie praw ludzkich pozwalają na pełny rozwój intelektualny każdego człowieka. Celem nauki papieskiej w krajach toczących krwawe wojny, było poruszenie ludzkich sumień i wrażliwości. Wszystkie działania człowieka powinny być oparte na zasadach współżycia międzyludzkiego, którego priorytetem jest bowiem wolność wyznania i sumienia. Jan Paweł II głosił, że: „Pokój to znacznie więcej niż tylko brak wojny. Pokój domaga się autentycznego poszanowania godności i praw każdego człowieka, które umożliwia mu pełny rozwój osobowy...” [8]. Troska o drugiego człowieka i czuwanie nad jego bezpieczeństwem są fundamentem prawdziwej miłości. Pontyfikat Jana Pawła II stanowił źródło wzorców zachowań zdrowotnych. Odpowiedzialność i wrażliwość sumienia wymaga, aby te wzorce pielęgnować i wdrażać w codziennej egzystencji.

Homilie i przemówienia Jana Pawła II

Homilie i przemówienia Jana Pawła II wygłaszane podczas podróży papieskich wskazują ponadczasowe wzorce zachowań zdrowotnych. Dokumenty te naznaczone są bogactwem treści i życiowym doświadczeniem Ojca Świętego. Przemówienia stanowią niezwykłą formę posłannictwa i działalności misyjnej skierowanej do całej ludzkości. Nauki papieskie zawarte w homiliach i przemówieniach mają charakter katechezy poruszającej problemy współczesnego świata. Jan Paweł II zmagający się z nieuleczalną chorobą jednoczył się z osobami cierpiącymi. Podkreślał wyjątkowość i uprzywilejowanie ludzi chorych. Głosząc homilie podczas spotkań z chorymi pielęgnował ich sferę duchową, co można zaliczyć do zachowania zdrowotnego. Papież widział sens w cierpieniu i dlatego też jego przemówienia przepełnione były nadzieją na godne przeżycie szczególnie trudnego okresu. Zwracając się do chorych mówił: „Wy, fizycznie słabi, poddani cierpieniom, jesteście – w każdym razie możecie być – źródłem mocy dla innych, dla zdrowych, czasem dla tych, którzy swoje zdrowie źle wykorzystują(…)” [9]. Ojciec Święty był pocieszeniem dla cierpiących i dawał im motywację do walki z chorobą. Jego troska obejmowała także ludzi trwających przy chorych do ostatnich dni życia. Wspierał rodziny, lekarzy, pielęgniarki i pozostałych pracowników służby zdrowia. Nauki papieskie miały na celu pobudzenie do działania na rzecz potrzebujących i wdrażanie wzorców zachowań zdrowotnych w codziennym życiu i pracy zawodowej. Spotkania Ojca Świętego z chorymi były źródłem jego twórczych inspiracji. Uczył jak należy przyjąć cierpienie sercem, sumieniem, całym życiem i każdym bólem. Homilie powstałe podczas posługi apostolskiej były wyrazem głębokiej troski i zjednoczenia Jana Pawła II z tymi, którzy nie mogą samodzielnie funkcjonować, a jednocześnie zajmują ważne miejsce w życiu całego społeczeństwa. Papież, mimo swego złego stanu zdrowia, potrafił w przekonujący sposób motywować do pracy nad sobą. Otaczał opieką ludzi sędziwego wieku, szanując przy tym ich dojrzałość i bogactwo doświadczenia. Wzorce zachowania zdrowotnego, które odkrywamy w nauce papieskiej to przypomnienie wzajemnej zależności i solidarności wielopokoleniowej. Wspólne życie i odkrywanie siebie nawzajem dają możliwość poznawania nowych wartości. Starsi przekazują swoje doświadczenie młodym, ci zaś potrafią uczyć się cierpliwości, co w efekcie końcowym stwarza możliwość budowania pięknej miłości. Miłość nie może być zatem efektem egoizmu. Zadaniem apostolskim Jana Pawła II było przedstawienie szlachetnej miłości do osób szczególnie obarczonych cierpieniem i kalectwem. Wspierając osoby, które w poczuciu troski i odpowiedzialności zdecydowały się na pomoc potrzebującym mówił:

„Musicie od siebie wymagać, nawet, gdyby inni od was nie wymagali” [10]. W tych słowach odnajdujemy kolejny wzorzec zachowania zdrowotnego – bezinteresowność własnych czynów i pełne poświęcenie się służbie potrzebującym. Cierpliwość do samego siebie i do innych ludzi należą bowiem do wspaniałych wartości i zalet człowieka. Ojciec Święty mimo cierpienia zachował radość ducha. Źródłem energii i spokoju wewnętrznego była modlitwa, której poświęcał wiele wolnego czasu. Towarzyszyła mu przed spotkaniami, przy podejmowaniu decyzji, w podróżach, podczas sporządzania dokumentów. Modlitwa stanowiła również element końcowy każdej homilii. Była wyrazem głębokiej pamięci i zjednoczenia z chorymi. Duchem modlitwy Ojciec Święty otaczał troską każdego człowieka, szanując przy tym jego niepodważalną godność. Poprzez dialog wewnętrzny, ukazał kolejne wzorce zachowań zdrowotnych. Pokazał jak zapobiegać trudnym sytuacjom, lękom, problemom osobistym i społecznym oraz gdzie można szukać schronienia i pokoju ducha [11]. Homilie papieskie zawierają ponadczasowe wzorce dążenia do pokoju na całym świecie. Podczas wielu pielgrzymek doświadczył ogromu zła i przemocy, które zrodziły się na podłożu nienawiści i licznych nieporozumień. Apelowal wówczas o miłość i solidarność wobec drugiego człowieka. Wzorce zachowań zdrowotnych, które wyznaczał w tych trudnych momentach, to właśnie budowanie pokoju na wyższych wartościach moralnych. Podczas VII podróży apostolskiej do Polski, Jan Paweł II – zwracając się do wiernych w Toruniu – mówił, że: „(...) bez wewnętrznej odnowy i bez pokonania zła i grzechu w sercu, a zwłaszcza bez miłości człowiek nie zdobędzie wewnętrznego pokoju” [12]. Przytaczając te słowa Ojciec Święty wspominał również postać ks. Frelichowskiego – heroicznego świadka miłości pasterskiej. Biorąc za przykład życie wspomnianego męczennika, można budować pokój w społeczeństwie i środowisku, w którym dokonuje się codzienna egzystencja każdego człowieka. Papież zwracał się do kapłanów, rodzin, nauczycieli i młodzieży, aby pielęgnowali wartości moralne i duchowe. Wzorce zachowań zdrowotnych, które wskazał podczas spotkań i audiencji dotyczyły: poszanowania prawa ludzkiego życia, tolerancji, zrozumienia, szacunku, dążenia do dobra i wreszcie pragnienia pokoju. Niech papieskie Urbi et Orbi będzie priorytetem ludzkich decyzji i zachowań. Przemówienia i homilie Jana Pawła II to wyraz umiłowania chorych oraz tych, którzy im posługują. Z wielkim szacunkiem i uznaniem zwracał się do lekarzy i pozostałych pracowników służby zdrowia. Doceniał ciężką pracę i trud wkładany w przywrócenie upragnionego zdrowia chorym. W trakcie przemówienia podczas poświęcenia Kliniki Kardiochirurgii Szpitala im. Jana Pawła II w Krakowie, papież apelował o odpowiedzialność i zachowanie zasad moralnych w pełnieniu zawodu lekarza. Wzorce

zachowań zdrowotnych, które odnajduje się w ww. przemówieniu, to szacunek dla każdego życia ludzkiego oraz podejmowanie działań ratujących to życie. Zwracając się do pracowników służby zdrowia prosił o kontynuację obowiązku służby życiu we wszystkich jego aspektach [13]. Ojciec Święty doświadczył szpitalnej opieki, dlatego chorzy i cierpiący zajmowali szczególne miejsce w jego sercu. Dar cierpienia przyjął jako bogactwo wartości duchowych. Papież pokładał nadzieję w cierpiących, obejmował modlitwą i troską tych, którzy walczyli z wszystkimi słabościami ciała. Nauki Ojca Świętego umacniały w walce z chorobami współczesnej cywilizacji i dodawały ducha wiary w życie. Troska o chorych wiąże się z poczuciem odpowiedzialności i bezinteresowności drugiego człowieka. W samotności choroba staje się bardziej dramatyczna i trudna do przetrwania. Dlatego bliskość życzliwych osób pomaga przezwyciężać wszystkie dolegliwości i niepowodzenia chorych. Odpowiedzialność nakazuje zatem podejmowanie troski o tych, którzy z powodu cierpienia stali się wewnętrznie rozdarci i zdegradowani. Pomoc niesiona w obliczu bólu i cierpienia stanowi źródło rozwoju dla drugiego człowieka. Przypomina choremu o ich poszanowaniu, godności i współlistnieniu w społeczeństwie [14].

Listy Jana Pawła II

Listy apostołskie Jana Pawła II stanowią kolejne dokumenty pontyfikatu świadczące o pisarskiej działalności Ojca Świętego. Są zbiorem ponadczasowych wartości moralnych oraz źródłem wielu wzorców zachowań zdrowotnych. Pod warstwą teologicznych rozważań kryje się głębia osobistych doświadczeń Jana Pawła II związanych z bólem i cierpieniem z powodu nieuleczalnej choroby. Listy papieskie zawierają przesłania skierowane do wielu pokoleń. Ojciec Święty wskazuje elementy samowychowania i kształcenia ludzkiej wrażliwości. Wzorce zachowań zdrowotnych, które odnajduje się w listach papieża, skierowane są głównie do młodego pokolenia. Właśnie w nim Jan Paweł II pokładał nadzieję tworzenia odpowiedzialnej cywilizacji. Celem spotkań z młodymi było uwrażliwienie ich na istniejące zagrożenia współczesnego świata. Zdobycie odpowiedniego wykształcenia, praca i samowychowanie to priorytety młodzieży oparte na fundamentach prawdy i miłości. Papież przestrzegał przed destrukcyjnymi zasadzkami świata i czyhającymi niebezpieczeństwami. Nauczał godnie pojmować młodość i rozsądnie korzystać z jej wartości. Jan Paweł II – przykład podróżnika obcującego z przyrodą, zachęcał do aktywnego wypoczynku na łonie natury. Wraz z postępem technologicznym człowiek stał się eksploatatorem przyrody, niszcząc przy tym jej piękno i bogactwo. Wychowanie zdrowotne to przecież harmonia natury i ducha, która traktuje przyrodę jako

źródło podziwu i kontemplacji [15]. Zdrowy odpoczynek hartuje umysł i ciało. Obcowanie z przyrodą uczy także zgodnego z naturą zachowań w stosunku do innego człowieka.

Ojciec Święty apelował również o solidarność wśród wielu pokoleń. Dążył do zjednania ludzi żyjących w świecie podziałów, przeciwstawień i dyskryminacji. Jako wzorce zachowań zdrowotnych wyznaczył poszanowanie godności człowieka, jego praw i przekonań. Podkreślał znaczenie wewnętrznej odnowy i bezinteresownych działań. Jan Paweł II jako autorytet ludzkości zachęcał do pielęgnowania szlachetnych wartości każdego człowieka.

Listy Jana Pawła II skierowane do kapłanów są zbiorem wzorców zachowań zdrowotnych. Papież traktował kapłanów jako autorytet moralny i osoby odpowiedzialne za prawdę. Ojciec Święty nawoływał do zaangażowania w posłudze kapłańskiej i do przekazywania głębokiego świadectwa wiary. Praca w parafiach powinna być trwałym owocem takich zachowań. Młodzi ludzie potrzebują duchowego wsparcia w chwilach słabych i szczególnie trudnych. Rola duszpasterza to misja przekazywania wartości wychowawczych na ważnych etapach życia społeczeństwa. Jan Paweł II w listach do kapłanów pisał, że: „Od tego, jaka jest młodość, zależy w znacznej mierze przyszłość człowieka” [16]. Pracownicy parafii powinni posiadać świadomość takiej odpowiedzialności i godnie w niej uczestniczyć. Bezinteresowna miłość budzi w ludzkiej świadomości zaufanie i jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania. Do kompetencji kapłanów należy również opieka i wsparcie duchowe dla osób doświadczonych cierpieniem. Szczególnie młodzież bywa wrażliwa na niepowodzenia i prawdziwe kryzysy. Papież apeluje do kapłanów, aby pomagać młodym pokonywać zagrożenia ludzkiej egzystencji. Powołaniem każdego duszpasterza jest wypełnienie zadań społecznych i przekazywanie wzorców godnych naśladowania. Obecność kapłana jest konieczna w obliczu choroby i śmierci. Jego zrozumienie i akceptacja stanowią podstawowy element pracy duszpasterskiej. Jan Paweł II uczył jak rozmawiać z chorymi, jak postępować w chwilach upadku i załamania moralnego. W jednym z wywiadów z łódzkim kapłanem hospicyjnym, który odnaleziono w trakcie poszukiwania źródeł do niniejszej pracy, dowiedziono iż: „Opieka duchowa to przejście kawałka drogi razem z chorym, w tempie jego kroków, w celu poszukiwania sensu przyszłości i tego, co go spotkało” [17]. Uznano, że wypowiedź kapłana jest wzorcem zachowań zdrowotnych przekazanych przez Jana Pawła II w listach do kapłanów. Głównym aspektem takich zachowań jest przecież wrażliwość i gotowość pomocy drugiemu człowiekowi w obliczu choroby, kalectwa, czy też podczas ostatnich chwil życia. Jan Paweł II wskazywał

również misyjną posługę duszpasterzy. W listach papieskich podkreślał sens opcji preferencyjnej na rzecz ubogich. Jest to wzorzec służenia ubogim żyjącym na odległych kontynentach. Pielgrzymki Ojca Świętego m.in. do Ameryki Łacińskiej były doświadczeniem bólu, cierpienia i dramatu człowieka. Obserwujemy losy zakonników pracujących na obszarach skrajnej nędzy i ubóstwa. Jan Paweł II wspierał działania duszpasterzy, niosących pomoc i nadzieję najbardziej potrzebującym. Wyznaczał wzorce zachowań zdrowotnych, tj. poszanowanie godności człowieka i prawo do życia w świecie podziałów i dyskryminacji [18]. Solidaryzował się z osobami pracującymi w dzielnicach biedy, wśród tubylców, chorych i cierpiących.

Jan Paweł II głosił nauki budzące sumienia młodych pokoleń, podatnych na nowe formy ubóstwa: alkoholizm i narkomanię. Kształtował postawę młodzieży wychowującej się w cywilizacji niosącej ogromne zagrożenia. Realizacja apostołatu w specyficznych środowiskach to postawa godna pochwały i naśladowania. Jan Paweł II – wielki pielgrzym – darzył potrzebujących bezcenną pomocą i pogodą ducha. Wzorzec zachowań zdrowotnych, jaki odnajduje się w jego posłudze papieskiej to zabieganie o autentyczną społeczną sprawiedliwość.

Testament Jana Pawła II

Testament Jana Pawła II stanowi dopełnienie przesłań z pozostałych dokumentów pontyfikatu. Zawarte w nim treści to zbiór cennych wskazówek dla ludzi przełomu tysiącleci. Wypełnienie przesłań Ojca Świętego będzie kontynuacją wielkiego dzieła i dowodem nieograniczonej miłości do Papieża-Polaka. W Testamencie Jan Paweł II zawarł wartości moralne i duchowe, które należy odszukać we współczesnym świecie. Na szczególną uwagę zasługuje przesłanie Ojca Świętego do Polaków. Wzorce, które wyznaczył to pielęgnowanie polskiej kultury, literatury, historii, szkolnictwa i najpiękniejszych polskich tradycji. Objął troską rodziny będące podstawową ludzką wspólnotą. Jan Paweł II uznał rodzinę za środowisko życia dające początek narodom i państwom całego świata. „Warunki pracy, warunki mieszkaniowe, warunki utrzymania, opieka nad poczynającym się życiem, poszanowanie społeczne rodzicielstwa, radość z dzieci, które przychodzą na świat, pełne prawo wychowania, a zarazem wieloraka pomoc w tym wychowaniu – oto cały wielki, bogaty program, od którego zależy przyszłość człowieka i przyszłość Narodu” [19]. Poszanowanie godności człowieka stanowiło motyw przewodni posługi papieskiej. Prawo do życia jest bowiem potwierdzone kodeksem życia międzynarodowego. Godność człowieka stanowi nierozzerwalny element wolności. Ojciec Święty pomagał uczyć się takiej wolności, która nie powoduje zniewolenia innych. Papieskie motto

„Ducha nie gaście” to obrona przed zniewoleniem materialnym, które zmniejsza wartość człowieka.

Testament Jana Pawła II to również przestroga przed problemami społecznymi, gospodarczymi i politycznymi. Ojciec Święty zachęcił Polaków do rozsądnego i mądrego rozwiązywania takich problemów. Ład moralny stanowi fundament życia społecznego. Budząc własne sumienia stwarza się możliwość budowy prawdy, sprawiedliwości i pokoju w społecznościach, w których żyjemy. Wzorzec zachowań zdrowotnych, jaki odnajduje się w Testamencie Ojca Świętego to odpowiedzialność za sprawy publiczne i troska o wspólne dobro. Papież apeluje o czujność sumienia, aby nie uległo demoralizacji pod wpływem tzw. prądu moralnego permissywizmu. Należy pielęgnować ideały miłości i sprawiedliwości, które nadają kierunek wszystkim działaniom. Kultura pracy powinna zapewniać potrzeby duchowe i materialne człowieka uwzględniając przy tym jego podstawowe prawa. „Służba narodowi musi być zawsze ukierunkowana na dobro wspólne, które zabezpiecza dobro każdego obywatela” [19]. W tradycji narodowej nie może zabraknąć takich wzorców życia. Troska o wspólne dobro dotyczy zwłaszcza działalności politycznej, aczkolwiek jej elementy odnajduje się w życiu codziennym.

Kolejny wzorzec zachowania zdrowotnego wyznaczony w Testamencie Jana Pawła II to budowanie pokoju na fundamencie miłości. Zagrożenia XXI wieku jakimi są: alkoholizm, narkomania, przemoc, obojętność czy cynizm, powodują degradację człowieka. Ojciec Święty przestrzegał przed takimi postawami, stawiając odpowiedzialność jako najwyższe dobro. Codziennosc powinna być przeżywana z zaangażowaniem w pracę, naukę, przyjemności, pielęgnowanie zdrowia itp. Należy budować społeczeństwo szanujące ludzkie życie od chwili narodzin aż do naturalnej śmierci [20]. Człowiek jest powołany do niesienia pomocy biednym, głodnym, bezdomnym, cierpiącym. Nie powinno brakować funduszy publicznych na zakup leków, żywności i innych środków dla osób najbardziej potrzebujących.

Jan Paweł II uczył również asertywności i sposobów odmawiania w świecie korupcji, zła i przemocy. Trzeba umieć powiedzieć „nie” wyzyskowi, prostytucji, pornografii, nałogom. Czujność wymagana jest bowiem w obliczu manipulacji ludzkiej, nadużywania władzy i bogactw z nią związanych. System polityczny nie może zniszczyć jednostki ludzkiej! Wraz z postępem opanowania rzeczy, człowiek traci istotne wątki panowania stając się przedmiotem manipulacji przez organizację życia zbiorowego i system produkcji [21]. Ojciec Święty zachęcił do aktywności, aby nie ulec pokusie bezczynności. Testament to źródło wskazówek dla władz publicznych, wychowawców, pracowników służby zdrowia odnośnie do prowadzenia działalności

prewencyjnej wśród dzieci i młodzieży. Takie działania mają na celu ukazanie zagrożeń współczesnego świata i pomoc potrzebującym. Papież apelował o umożliwienie młodzieży dostępu do informacji medycznej. Współpraca wielu jednostek stwarza możliwość poko-

niania istniejących przeszkód i zasadzek. Należy poruszyć sumienia tam, gdzie skutki niesprawiedliwości ponoszą najsłabsi. Moralność jest najskuteczniejszą drogą do utworzenia solidarnego i sprawiedliwego świata.

Piśmiennictwo / References

1. List ustanawiający obchody Światowego Dnia Chorego 13 maja 1992. http://brewiarz.katolik.pl/download/oredzia_sdch.pdf (02.01.2011).
2. Ozędzia papieskie na Światowy Dzień Chorego, 11 lutego 1993-2010. http://brewiarz.katolik.pl/download/oredzia_sdch.pdf (02.01.2011).
3. Jan Paweł II. Redemptor Hominis. Katowice 1979: 29.
4. Jan Paweł II. Encyklika Ecclesia de Eucharystia. M, Kraków 2003: 29.
5. Jan Paweł II. Przekroczyć próg nadziei. KUL, Lublin 1994: 152-153.
6. Król T. Szukałem Was. Scenariusze lekcji wychowawczych dla pokolenia Jana Pawła II. Rubikon, Kraków 2005: 39.
7. Chmieliński P, Kindziuk M. Jan Paweł II był wszędzie. Niedziela. Tygodnik Katolicki 2006, 43: 5.
8. Zubek M. Nasze spotkania z Ojcem Świętym. Rubikon, Kraków 2005: 46.
9. Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia homilijne. Znak, Kraków 2005: 184.
10. Kosowski Z, Bialik A, Kasica A, Stec A, Błażejczyk K. Chrystus i Ty. Kuria Metropolitarna JDG, nr 4, 2010: 5, 15.
11. Czytamy papieża. Lekcje religii z Janem Pawłem II. Zeszyt 14. Modlitwa. Agora 19.04.2007: 3-4,7, 10-11.
12. Jan Paweł II. Społeczeństwa i narody potrzebują ludzi pokoju. L'Osservatore Romano. 1999, 8(215): 30-31.
13. Jan Paweł II w Polsce. 31 maja 1997 – 10 czerwca 1997. Przemówienia homilie. Znak, Kraków 1997: 193-195.
14. Gianni AM. Communio. Rivista Internazionale di Teologia e Cultura I-20123, Milano, Italia 2004, 2, 140: 82-86.
15. Do młodych całego świata. List apostolski Ojca Świętego Jana Pawła II z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży. Libreria Editrice Vaticana: 50.
16. Jan Paweł II. Listy do kapłanów. M, Kraków 1998: 124.
17. Szmit Ł. Być jak akompaniament. Niedziela. Tygodnik Katolicki 2010, 12: 40-41.
18. Wybór listów Ojca Świętego Jana Pawła II. T. II. Archidiecezja Krakowska, Kraków 1997: 489-490.
19. Lewandowska W. Religia na kryzys. Niedziela. Tygodnik Katolicki 2009, 8: 10-11.
20. Jan Paweł II. Testament. Edipresse, Warszawa 2005: 11,18.
21. Augustyniak A. Pozwólcie mi żyć. Wyd Sióstr Loretanek, Warszawa 1997: 11.